

Audzināšanas atbalsts Eiropā

Kopsavilkums

Ievads

Diskusijās par darba un privātās dzīves līdzsvaru un bērnu labklājību lielā mērā uzmanība pievērsta tādiem jautājumiem kā bērna aprūpes pakalpojumi, elastīgs darba grafiks un bērnu pabalsti. Kaut arī vecāku ietekme uz bērnu labklājību un nākotnes izredzēm ir vispāratzīta, tikai nesen audzināšanas atbalstu un vecāku izglītošanu sāka uzskatīt par sociālu ieguldījumu, kas veicina vecāku spriedzes samazināšanos un palīdz vecākiem sekmīgi pildīt darba un ģimenes pienākumus. Labām audzināšanas iemaņām ir ļoti labvēlīga ietekme uz bērnu fizisko, emocionālo un intelektuālo attīstību. Audzināšanas atbalsts var sekmēt bērnu veselību un labklājību, ierādot vecākiem, kā atklāt garīgās veselības problēmas, vai sniedzot ieteikumus uztura jautājumos. Tas var sniegt arī norādījumus vecākiem par to, kā uzlabot bērnu uzvedību un sekmes skolā. Miesassodi ir uzskatāmi par sliktas audzināšanas galēju paveidu – audzināšanas kursos vecāki apgūst, kā risināt konfliktus mājās konstruktīvā un labvēlīgā gaisotnē. Audzināšanas atbalsts un vecāku izglītošana palīdz sasniegt visus šos mērķus, stiprinot vecāku pašapziņu un uzlabojot viņu prasmes ar konsultāciju, mācību, informatīvu kampaņu un izglītojošo materiālu palīdzību.

Turpinot iesākto izpēti par ģimenes un darba dzīvi, Eurofound nesen veica pētījumu audzināšanas atbalsta un vecāku izglītības jomā. Sagatavotais ziņojums sniedz salīdzinošu informāciju par audzināšanas atbalsta un vecāku izglītošanas pakalpojumiem ģimenēm ar bērniem, jo īpaši pakalpojumiem, kas paredzēti ģimenēm ar pirmsskolas vecuma bērniem. Ziņojums balstīts uz informāciju, kas apkopota literatūras apskatā, un septiņiem valstu ziņojumiem, kas izvērtē minēto pakalpojumu sniegšanu Austrijā, Beļģijā, Igaunijā, Ungārijā, Īrijā, Portugālē un Zviedrijā. Katras valsts ziņojumā ir iekļauta šādu pakalpojumu piemēru izpēte, kas izmantota kā vadlīnijas, lai varētu noteikt, kas darbojas labi.

Politikas konteksts

Starptautiskie pasākumi audzināšanas atbalsta jomā ir veicinājuši politikas iniciatīvu izstrādi valstu līmenī. ANO 1990. gada Konvencijas par bērna tiesībām ratifikācija Zviedrijā rosināja tādas iniciatīvas audzināšanas jomā, kas labvēlīgi ietekmēja bērnu veselību un labklājību šajā valstī. Starptautiskā ģimenes gada (1994. gada) laikā Austrijā federālā līmenī tika izveidota darba grupa par vecāku izglītošanu, tādējādi radot tiesisku pamatu, lai vecāku izglītība saņemtu finansiālu atbalstu. Eiropas Padomes lēmums Nr. 19 (2006) dalībvalstīm par politiku labvēlīgas audzināšanas atbalstam ietekmēja jaunu likumu un programmu izstrādi Beļģijā un Igaunijā.

Arī Eiropas Savienība pievērš arvien lielāku uzmanību audzināšanas atbalstam, galvenokārt ar pētījumu projektu un savstarpējas mācīšanās pasākumu palīdzību. Tomēr audzināšanas atbalstam bija nebūtiska nozīme vai nebija vispār nekādas nozīmes diskusijās par pirmsskolas izglītību un aprūpi, bērnu nabadzību un sociālo dialogu jautājumā par darba, privātās un ģimenes dzīves saskaņošanu.

Galvenie secinājumi

Esošo aizspriedumu apkarošana par audzināšanas atbalsta mērķiem un plānotajiem pakalpojuma saņēmējiem ir pirmais solis šā pakalpojuma uzplaukuma rosināšanai. Izrādās, ka daudzi vecāki atturas izmantot šo pakalpojumu, jo baidās, ka viņus dēvēs par "sliktiem vecākiem", vai tādēļ, ka ir pārliecināti – šāda veida atbalsts ir paredzēts vienīgi tām ģimenēm, kuras apdraud sociālā atstumtība. Viens no paņēmieniem, kā šo pakalpojumu sniedzēji cenšas paplašināt dalību, ir prasmju izkopšanas metode, ar to aizstājot "nekompetences" modeli, kas tiecas noniecināt vecāku jau esošās prasmes.

Jautājumā par šo pakalpojumu organizācijas veidu eksperti un organizācijas, kas strādā ar ģimenēm un bērniem, iesaka "progresīvo universālismu" (t. i., atbalsta pieejamību visiem, lielāko palīdzību sniedzot tiem, kuriem tā vairāk nepieciešama) kā efektīvāko un mazāk aizspriedumaināko pasniegšanas veidu. Attiecībā uz specifisko grupu sasniedzamību īpaši noderīgi izrādās pakalpojumi, kuru stratēģija paredz, ka pakalpojuma sniedzēji dodas tieši pie ģimenes uz mājām ("ieiešanas struktūra").

Pētījumi liecina, ka joprojām ir jādara daudz, lai sekmētu tēvu iesaisti audzināšanas atbalsta programmās. Ja netiks uzlabots pašreizējais zema dalības līmenis, audzināšanas atbalsts var nostiprināt tādu ģimenes modeli, kurā māte mājās tiek atzīta par "sertificētu" bērnu audzināšanas ekspertu.

Darbinieki, kuri sniedz šos pakalpojumus, ir ļoti atšķirīgi; tie nav tikai sociālie pedagogi, psihologi, sociālie darbinieki, juristi un ģimenes konsultanti, tie ir arī medicīnas darbinieki, piemēram, maternitātes un sabiedrības veselības medmāsas un ārsti. Daudzus kursus pasniedz brīvprātīgie vai darbinieki, kurus pieņem darbā projektu ietvaros. Daudzos gadījumos tas nozīmē lielu personāla mainību, kas var nelabvēlīgi ietekmēt darbinieku saskarsmes prasmes – būtisks faktors audzināšanas atbalstam.

Dažās valstīs ar panākumiem ir ieviestas mācības audzināšanas atbalsta sniegšanai. Piemēram, valsts profesionālie standarti darbam ar vecākiem Apvienotajā Karalistē tiek izmantoti mācību vajadzību apzināšanai, darba kvalitātes rādītāju noteikšanai un novērtējumu un amatu aprakstu kritēriju izstrādei. Austrijā audzināšanas atbalsta darbiniekiem ir jāapgūst 500 stundu ilga mācību programma, kas veltīta vecāku izglītošanai.

Vērtēšana rada problēmas daudziem pakalpojumu sniedzējiem, jo bieži vien tiem pietrūkst stimulu, darbinieku vai finanšu resursu, lai vispusīgi izvērtētu darba rezultātus. Tendence ir tāda, ka kvalitātes kontrole tiek veikta, lai izpildītu finansētāju prasības vai pēc kolēģu spiediena (piemēram, atklātā koordinēšanas metode Zviedrijas pašvaldībās). Standartizētās programmas, kas ir populāras daudzās Eiropas valstīs, bieži vien novērtē ļoti formāli, piemēram, rīkojot kontrolpārbaudes pēc nejaušības principa. Daži eksperti kritizē uzsvāru uz formālo novērtēšanu, jo pastāv risks, ka tā var zaudēt daudzsoļus paņēmienus.

Politikas norādes

- Sekmīgai pakalpojumu sniegšanai būtiski ir skaidri definēt audzināšanas atbalsta saturu, tā robežas un mērķus. Tā kā audzināšanas atbalsts attiecas uz daudzām jomām, piemēram, veselību, izglītību un sociālo labklājību, ir nepieciešams nepārprotami noteikt robežas šo pakalpojumu uzdevumiem, lai novērtu nepilnības un pārklāšanos.
- Lai uzlabotu pieprasījumu pēc šā pakalpojuma un apmierinātu tā saņēmēju vajadzības, ir svarīgi nodrošināt daudzveidīgus atbalsta veidus.
- Arī šā pakalpojuma izmaksu samazināšana un bērnu pieskatīšanas dienesta piedāvāšana pakalpojuma sniegšanas vietā ir rosinājusi daudzus vecākus pieteikties audzināšanas kursos. Domubiedru grupas ir atbalsta veids, ko vecāki bieži pieprasa – ir pierādīts, ka tās ceļ viņu pašapziņu, kā arī veicina sociālo saliedētību. Dažās Zviedrijas pašvaldībās dalībai šajās programmās pieteicās lielāks skaits vīriešu un migrantu pēc tam, kad no šīm grupām tika pieņemti darbā vairāki darbinieki.
- Darbinieku kvalifikācijas paaugstināšana samazina personāla mainību un ļauj saglabāt finansējumu šādiem projektiem. Tas attiecas ne tikai uz formālo kvalifikāciju, bet arī labu darba attiecību ar vecākiem veidošanas apguvi.
- Audzināšanas atbalstu bieži vien sniedz standartizētu starptautisku programmu ietvaros. Šīs programmas ir balstītas uz pieredzi un parasti tiek vispusīgi novērtētas, piemēram, veicot kontrolpārbaudes pēc nejaušības principa. Taču, lai šīs programmas būtu efektīvas, tās jāpielāgo mērķauditorijas konkrētajām vajadzībām. Dažkārt starptautiskās programmas ir pielāgotas ar pētniecisko iestāžu palīdzību un veicot aptaujas, un tām ir nepieciešami novērtēšanas pētījumi.

Papildu informācija

Ziņojums "Audzināšanas atbalsts Eiropā" būs pieejams, sākot no 2013. gada janvāra vietnē:
<http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1270.htm>.

Papildu informācija ir iegūstama, sazinoties ar pētnieku Daniēlu Molinevo (Daniel Molinevo):
dmo@eurofound.europa.eu.